

Forgiveness Flexibility Scale For Secondary Education: Validity and reliability study

Ortaöğretim Öğrencilerinde Affetme Esnekliği Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması

Tuğba Seda Çolak¹
Mustafa Koç²
Halime Eker³
Betül Düşünceli⁴

Abstract

The aim of the study is to develop a scale which determines forgiveness flexibility level of secondary education students and to test reliability and validity of the scale. The study was actualized with 651 secondary education students. As result of exploratory factor analysis, which was used to test structure validity of the scale, a structure which explains 45.5% variance of total scale was attained. According to results of exploratory factor analysis, total 14 items collected at three factors. Factors were identified as recognition of forgiveness, internalization of forgiveness and practice of genuine forgiveness. When scale's reliability study was made by split-half reliability method, correlation found .71 ($p < .01$). It can be said based on the findings that Forgiveness Flexibility Scale High School Form is a reliable and valid instrument which can be used in the fields of education and psychology.

Keywords: Forgiveness; Forgiveness Flexibility Scale; Validity; Reliability.

Özet

Araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinde affetme esnekliğini belirleyen bir ölçek geliştirmek ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini test etmektir. Araştırma 651 ortaöğretim öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için kullanılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin toplam varyansının %45.5'ini açıklayan bir yapı elde edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre; toplam 14 madde, üç faktörde toplanmaktadır. Faktörler affetmeyi tanıma, affetmeyi içselleştirme ve gerçek affetmeyi uygulama olarak tanımlanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışması testi ikiye ayırma yöntemi ile gerçekleştirildiğinde .71 ($p < .01$) korelasyon bulunmuştur. Bu sonuçlara dayanarak Affetme Esnekliği Lise Formu Ölçeğinin eğitim ve psikoloji alanında kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Affetme; Affetme Esnekliği Ölçeği; Geçerlik; Güvenirlik.

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

¹ Assist. Prof. Dr., Düzce University, Education Faculty, Psychological Counseling and Guidance Department, tugbacolak@duzce.edu.tr

² Assoc. Prof. Dr., Sakarya University, Education Faculty, Psychological Counseling and Guidance Department, mkoc@sakarya.edu.tr

³ M.A., Bayrampaşa Counseling and Research Center, İstanbul, halime-eker@hotmail.com

⁴ Dr., Sakarya University, Education Faculty, Psychological Counseling and Guidance Department, bbayraktar@sakarya.edu.tr

1. Giriş

Affetme

Birçok araştırmacı ve ruh sağlığı çalışanına göre affetme tartışmalı bir kavramdır. Birçok yetkin klinisyen, affetmeyi sınırlı bir biçimde anlamının hastaların kötü davranışları tolere etmesi, incitici eylemleri görmezlikten gelmesi ya da acı veren deneyimleri dikkate almaması için cesaretlendirebileceğinden çekinmektedir. Affetme anlayışı hastaların daha çok acı çekmesine ve iyileşmelerini engellemesine de neden olabilmektedir (Wade ve Worthington, 2005).

Affetme, affetmeme davranışının azalması ve hata yapan kişiye karşı empati, umut ve duyarlılık gibi pozitif düşünce, duygu ve davranışların oluşmasının bir kombinasyonu olarak görülmektedir (Harris ve diğ., 2006). Alandan olmayan kişiler affetmeyi bilişsel, duygusal ve davranışsal bileşenleri kapsayan çok boyutlu bir yapı olarak kavramsallaştırmaktadır (Kearns ve Fincham, 2004). Affetme, diğer insanlar tarafından haksızca yapılan davranışlara yönelik duygusal, entelektüel ve ahlaki bir tepkidir (Fitzgibbons vd., 2004). Affetme bir değişim olmasını gerektirir ve zamanla gerçekleşen bir süreçtir (Fincham, 2000; Fincham vd., 2006). Affetme sürecinin ilk aşaması, hata yapan kişiyi anlamak ve ona karşı hissedilen kırgınlıktan vazgeçmektir. Bir süre sonra bu durum anlayış, duyarlılık, yardımseverlik ve hatta sevgi sunmaya kadar bile uzanabilir (Fitzgibbons vd., 2004).

Birçok araştırmacı affetmenin, incitilen bireyin hata yapan bireye karşı olumsuz düşünce ve duygularını serbest bıraktığı ve olayların kabulü için biraz değerlendirme yaptığı ağırlıklı olarak kişilerarası bir süreç olduğunu belirtmektedir. Bunlara hata yapan kişiye karşı olumlu duygular da eşlik edebilir. Bununla birlikte, birçok araştırmacı affetmenin mutlaka uzlaşma içermesi gerekmediğini ileri sürdükleri gibi affetmenin acı veren bir eylemi görmezlikten gelme, bir yanlışı unutmaya ya da hatanın doğal sonuçlarını göz ardı etme olmadığını da savunmaktadır. Sonuç olarak affetme, sadece affetmeme davranışı ile ilişkili olumsuz düşünce ve duyguların azalması değildir (Wade vd., 2005).

Affetme, ahlaki bir karşılıktır ve öfkeli olmayı durdurmak ya da olayları kabullenmekten daha fazlasını gerektirir. Affetme görmezlikten gelme, unutmaya ya da uzlaşmadan farklıdır. Birey belirli bir davranışı hoş gördüğünde, hata yapan kişinin eylemleri için bir gerekçesi olabileceğini fark eder. Buna karşılık, birey affettiğinde hata yapan kişinin davranışını açık bir biçimde ahlaken yanlışı olarak etiketler ancak hataya rağmen kişinin özünde değerli olduğunu kabul eder (Enright ve Kittle, 1999).

Affetme, ilişkileri güçlendiren bir potansiyele sahip olmasına rağmen uzlaşma ve yeniden bir araya gelmeden farklıdır. Uzlaşma, zarar gören güven duygusunun onarılmasını ve iki tarafın da iyi niyetini gerektirir. Uzlaşma, affetmeyi zorunlu kılarken affetme uzlaşmayı zorunlu kılmamaktadır. Buna benzer olarak, bozulan bir ilişkide affetme yeniden bir araya gelmeye neden olabilir ancak yeniden bir araya gelme affetmeyi gerektirmemektedir (Fincham, 2000). Affetme bir içsel vazgeçiş olduğu halde uzlaşma ise davranışsal olarak yeniden bir araya gelmektir (Enright ve The Human Development Study Group, 1991). Bazı araştırmacılar ise bunun tam tersini vurgulamış ve uzlaşmanın affetmenin önemli bir yönü olduğunu belirtmiştir (Hargrave ve Sells, 1997; Akt. Kearns ve Fincham, 2004).

Affetmenin iki türü bulunmaktadır. Birey, karar temelli affetmeyi gerçekleştirdiğinde hatalı kişiye karşı olan kaçınma ya da intikam alma gibi olumsuz davranışlarını kontrol etmeye karar verir ve hatalı durumdan önceki ilişkiyi sürdürmeye çalışır (Worthington, 2003). Birey, kararsal affetmeyi gerçekleştirmek ister ve hala üzgün, bilişsel olarak öfke, kaygı ve depresyon yönelimli ve güdüsel olarak intikam ve kaçınma yönelimli olabilir. Buna rağmen bazı durumlarda karar temelli affetme duygusal affetmeyi harekete geçirebilmektedir (Worthington ve Scherer, 2004).

Affetmenin ikinci türü olan duygusal affetme kırgınlık, öfke, düşmanlık ve nefret gibi olumsuz duygular kümesinden kaynaklanmaktadır (Özgün, 2010). Duygusal affetme, köklerini duygusal deneyimlerde bulan bir yapı olarak incelenmiştir (Worthington ve Scherer, 2004).

Affetme, bireyi öfke ve suçluluk duygularından kurtaran güçlü bir terapötik müdahaledir (Fitzgibbons, 1986). Affetmenin ilişkileri onardığı ve içsel duygusal yaraları iyileştirdiği belirtilmiştir (DiBlasio ve Proctor, 1993). Bireyin öfkesini serbest bırakmasını sağlayarak kaygısını azaltmakta, suçluluk duygularından ve depresyondan kurtarmaktadır (Fitzgibbons, 1986). Affetmenin evlilik ilişkilerinde oldukça önemli olduğu belirtilmektedir (Fincham vd., 2006). Affetmeye dayalı iletişim romantik ilişki içindeki bireyler için uzlaşmayı sağlayan bir süreç başlatarak umut yaratmaktadır (Waldron ve Kelley, 2005). Affetme, arkadaşlık ilişkilerinin ve çalışma ortamındaki ilişkilerin sağlıklı bir biçimde sürdürülmesinde de önemli bir role sahiptir (Cameron ve Caza, 2002).

Esneklik

Esneklik bir zorluğun farklı durumlarında bireyin uyum sağlayabilme özelliği ve iletişim yeterliliklerinin gerekli bir bileşeni olarak görülür (Cheung, 2001; Martin ve Anderson, 1998). Esneklik, bireylere anı yaşamaya istekli olduklarında ilişkili oldukları değer bazlı koşullara uygun olarak davranışlarında ısrarcı olmaları ya da onları değiştirmeleri konusunda yol gösterir. Yüksek düzeydeki esneklik, öğrenme gücü, performans ve ruh sağlığını daha iyi duruma getirmektedir (Bond vd., 2006).

Affetme Esnekliği

Affetme esnekliği, kırıcı bir olay yaşayan bireyin bilişsel, duygusal ve davranışsal kapasitesini bir arada kullanarak olayın olumsuz etkisini en aza indirebilme becerisidir. Bu beceri “affetme” ve “esneklik” olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Affetme boyutunda birey gerçek affetmenin ne olduğunu bilir ve bu bilgiyi içselleştirir. Esneklik boyutu ise, bireyin affetme ile ilgili sahip olduğu bilgi ve içselleştirmelere dayalı olarak edindiği affetme becerisini ne zaman, nerede ve nasıl uygulayacağına ilişkin farkındalığını kapsamaktadır (Çolak, 2014).

Affetme esnekliğine sahip birey, kendini kabul düzeyi ve yeterlik duygusu yüksek, başkasını olduğu gibi kabul edebilme gibi özelliklere sahip olduğundan yaşanan kırıcı olayın ardından hatalı kişiye ilişkin durumlara ve normal yaşam sürecine yeniden ve daha kolay biçimde uyum gösterir (Çolak, 2014). Bireylerin işlevsel olmayan affetme tutumlarını, doğru süreçlerle işlevsel hale getiren bir unsur olarak affetme esnekliği kavramı literatürde yerini almıştır.

2. Yöntem

Katılımcılar

Affetme Esnekliği Ölçeğinin lise formunun geçerlik ve güvenirliğini incelemek amacıyla yapılan bu araştırma, yaşları 14-19 arasında değişen ve liselerin 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında öğrenim gören 651 öğrenciden elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin 393'ü (60.37) kız, 258'i (39.63) erkektir.

Affetme Esnekliği Ölçeği (AEÖ): Bireyin gerektiğinde affedebilme esnekliğine sahip olup olmadığını ölçmek amacıyla geliştirilen Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte üç alt boyut bulunmaktadır. Tanıma alt boyutuna ilişkin örnek ifadeler “*Affetmek kendini kandırmaktır*” ve “*Affetmek boyun eğmektir*”. İçselleştirme alt boyutu için örnek ifadeler; “*Affetmek bireyi geçmişin tuzağından kurtarır*” ve “*Affetmek buzurulu olmamda önemli bir faktördür*”. Uygulama alt boyutuna ilişkin örnek ifadeler; “*Hatalı davranışları gündeme getirmemeye çalışırım*” ve “*Yapılan hatanın telafisine izin veririm*”. Katılımcılardan her bir alt boyuta ilişkin maddelerde ifade edilen durumun kendisine ne kadar uyduğunu 1-5 arasında derecelendirmeleri istenmektedir. İfadelerdeki durumu birey; 1=“Kesinlikle Katılmıyorum” 2=“Katılmıyorum”, 3=“Kararsızım”, 4=“Katılıyorum” ve 5=“Kesinlikle katılıyorum” şeklinde derecelendirmektedir (Çolak, 2014).

Ölçek toplam puan ve üç alt puan vermektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük toplam puan 15 ve en yüksek puan 75'dir. “*Tamma*” alt ölçeğinden alınacak en düşük puan 4 en yüksek puan ise 20,

“İçselleştirme” alt ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 5 en yüksek puan 25 ve “Uygulama” alt ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 6 en yüksek puan 30’dur. Ölçekten düşük puan alınması affetme esnekliğindeki yetersizliği, yüksek puan alınması ise affetme esnekliğindeki yeterliliği ifade etmektedir. Ölçek hem bireysel hem de grupla uygulanabilir. Cevaplama süresi 2 dakikadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .83 bulunmuştur. Alt boyutlara göre iç tutarlılık katsayıları tanıma alt boyutunda .76, içselleştirme alt boyutunda, .70 ve uygulama alt boyutunda .70 bulunmuştur (Çolak, 2014).

İşlem

Yapı geçerliği ve güvenilirlik çalışmaları için ölçek örneklem grubuna uygulanmıştır. Ölçeklerden elde edilen verilere öncelikle yapı geçerliği için açımlayıcı faktör (exploratory) analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde ölçekte yer alacak maddelerin belirlenmesinde maddelerin öz değerlerinin 1, maddelerin yük değerinin en az .30, maddelerin tek bir faktörde yer alması ve iki faktörde yer alan faktörler arasında ise en az .10 fark olmasına dikkat edilmiştir (Büyüköztürk, 2007). Bunun yanında yapı geçerliliği esnasında 25 derecelik varimax eksen döndürmesi yapılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizinden elde edilen madde-faktör yapısının doğrulayıcı faktör analizi ile model uyumu test edilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik değerlerine de iç tutarlılık katsayıları ile bakılmıştır. Araştırmada açımlayıcı faktör analizi ve iç tutarlılık katsayılarının belirlenmesinde SPSS 17.0 paket programı, doğrulayıcı faktör analizi için Lisrel 8.7 paket programı kullanılmıştır.

3. Bulgular

Araştırmada istatistiksel işlemler açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi ve iç tutarlılık katsayılarının belirlenmesi sırası ile gerçekleştirilmiştir. Bulgular istatistiksel işlem sırasına göre sunulmuştur.

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

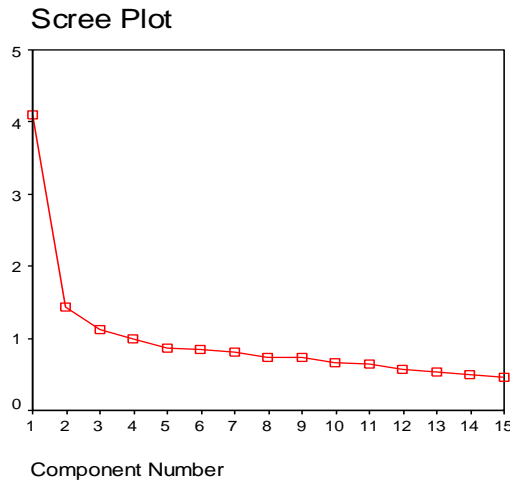
AEÖ Lise Formunun yapı geçerliği için ilk olarak AFA yapılmıştır. Bu analizin yapılabilmesi için öncelikle örneklemin yeterliliğini test eden KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) testine bakılmıştır. KMO değeri .86 olarak bulunmuştur. Büyüköztürk’e (2007) göre bu değer .70’den büyük olması nedeniyle bu veriler üzerinden faktör analizi yapılabileceği sonucuna varılmıştır. İkinci olarak Bartlett Sphericity testine bakılarak ($\chi^2 = 1780.79$, $p=.000$) elde edilen veriler anlamlı farklılık gösterdiği için faktör analizi yapmaya uygun olduğu tespit edilmiştir (Büyüköztürk, 2007). Faktör analizinde 15 maddenin öz değeri 1 olacak şekilde temel bileşenler analizi öncelikli olmak üzere varimax (25) eksen döndürmesi gerçekleştirilmiştir. Geçerlik çalışmaları sonucunda ölçeğin üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur.

Öz değeri 1 alınan faktör analizi sonucunda ölçekteki faktör sayısı üç tanedir. Bu yönüyle ölçekle ilgili üç faktörlü yapı tercih edilmiştir.

Tablo 1. 15 maddeli ölçeğin AFA sonuçlarına göre Faktör Yükü Değerleri

Rotated Component Matrix ^a			
	Component		
	1	2	3
AF9	,712		
AF11	,589		
AF13	,554		
AF6	,524		
AF10	,505		
AF15	,482		
AF5		,726	
AF8		,715	
AF12		,699	
AF1		,524	,378
AF2			,749
AF7			,569
AF3			,523
AF4	,400		,446
AF14			,416

Tablo 1’de görüldüğü gibi 15 madde üzerinden yapılan AFA sonuçlarına göre 4. Maddenin faktör yükünün iki alt boyutta da yüksek olması nedeniyle bu madde ölçekten çıkarılarak faktör analizi yeniden yapılmıştır.

Şekil 1. Scree-plot Grafiği Faktör Yapısı Şekli.

AFA 14 madde üzerinden yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, ölçeğin yine üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur (Şekil 1). *AEÖ Lise Formu* üç faktörlü bir yapıdan oluşmuştur. Bu faktörlerden birincisinde 1, 4, 7, ve 11. maddeler olmak üzere toplam dört madde yer almaktadır. Bu maddelerin yük değerleri 0.50 – 0.73 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam varyansının

%15.66'sını açıklayan bu faktör “*Tanım*” olarak isimlendirilmiştir. Ölçekte yer alan ikinci faktör 2, 3, 6, 13. maddeler olmak üzere toplam dört maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin ikinci faktördeki yük değerleri 0.43 – 0.74 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam varyansının %13.08'ini açıklayan bu faktör “*İçselleştirme*” olarak isimlendirilmiştir. Ölçekte yer alan üçüncü faktör ise 5, 8, 9, 10, 12, 14. maddeler olmak üzere toplam altı maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin üçüncü faktördeki yük değerleri 0.47 – 0.71 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam varyansının %16.76'sını açıklayan bu faktör “*Uygulama*” olarak isimlendirilmiştir. 1, 4, 7, 11. Maddeler ters madde olarak puanlanmaktadır.

Tablo 2. AFA sonuçlarına göre Faktör Yükü Değerleri

	Rotated Component Matrix ^a		
	Component		
	1	2	3
AF8	,712		
AF10	,608		
AF12	,572		
AF5	,537		
AF9	,507		
AF14	,479		
AF4		,736	
AF7		,719	
AF11		,701	
AF1		,505	
AF2			,745
AF6			,601
AF3			,553
AF13			,435

Tablo 3. AEÖ Lise Formu Alt boyutlarının Açıkladığı Varyans Yüzdeleri

Comp onent	Total Variance Explained	
	Rotation Sums of Squared Loadings	
	% of Variance	Cumulative %
1	16,762	16,762
2	15,664	32,426
3	13,087	45,513
Extraction Component Analysis.	Method:	Principal

Tablo 2’de AFA sonuçlarına göre faktör yükü değerleri görülmektedir. Ölçekte yer alan 14 maddenin faktörlerdeki yük değerleri .43 ile .74 arasında değişmektedir. Tablo 3’de görüldüğü gibi, ölçekte yer alan üç faktör toplam varyansın %45.51’ini açıklamaktadır. AFA sonucunda ölçeğin toplam 14 maddeden ve üç faktörden oluştuğu bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin “Affetme

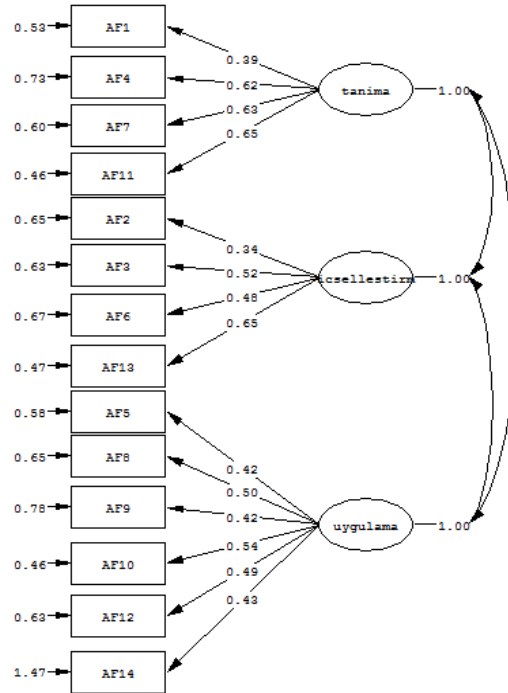
Esnekliğini” iyi bir şekilde açıkladığını göstermektedir. Elde edilen değerlerin ve yapının model uyumu testine ise doğrulayıcı faktör analizi ile bakılmıştır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

AEÖ Lise Formu için Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı faktör analizleri ile kurulan modellerin verilere uyumunun değerlendirilmesinde χ^2 (ki-kare), RMSEA, GFI, AGFI, CFI, NNFI gibi uyum indekslerine bakılarak değerlendirme yapılmaktadır. Bu değerlendirmede χ^2 /sd oranı 5 ve daha küçük olması durumunda model veri uyumunun çok iyi olduğu kabul edilmektedir. RMSEA değerinin sıfıra yakın ve 0.05’den küçük olması model veri uyumunun mükemmel olduğunu göstermektedir. Ayrıca CFI ve AGFI indekslerinin 0.90’dan büyük olması durumunda model veri uyumunun mükemmel olduğunu göstermektedir. CFI için 0.85 ve yukarısı; AGFI içinde 0.80 ve yukarısının model veri uyumu için yeterli olduğu kabul edilmektedir. CFI ve NNFI için ise 0.90 ve yukarısı model veri uyumunun mükemmelliğini göstermektedir (Anderson ve Gerbing, 1984; Sümer, 2000).

AEÖ Lise Formunun doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, uyum indeksleri $\chi^2= 165.40$ (sd=74 p.= .00), $\chi^2 / sd= 2.23$, RMSEA= 0.044, GFI= 0.96, AGFI= 0.95, CFI= 0.97, NFI=0.95, ve NNFI=0.96 olarak bulunmuştur.

Chi-Square=165.40, df=74, P-value=0.00000, RMSEA=0.044

Şekil 2. AEÖ Lise Formunun DFA Açıklama Oranları ve Hata Varyansları

Ölçeğin uyum indeksleri incelendiğinde uyum indekslerinin iyi uyum ile mükemmel uyum düzeyleri arasında olduğu görülmektedir. Bu bulgulara dayanarak ölçeğin yapı geçerliğinin sağlandığı ifade edilebilir. Ölçeğin güvenilirlik çalışması için iç tutarlılık katsayıları (alfa) hesaplanmıştır.

Tablo 4. AEÖ Lise Formunun Alt Ölçekleri Arasındaki İlişki

		Correlations	
		Tanıma	İçselleştirme
İçselleştirme	Pearson Correlation	0.44**	
	Sig. (2- tailed)	.000	
Uygulama N=651	Pearson Correlation	0.36**	0.47 **
	Sig. (2- tailed)	.00	.000

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

AEÖ Lise Formunun toplam puan ve alt ölçek puanları arasındaki ilişki tablo 4’de incelenmiştir. Alt ölçek puanları ile toplam puan arasında pozitif yönde yüksek düzeyde 0.01 düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır. Alt ölçek puanları arasında da pozitif yönde 0.01 düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır. Bunun anlamı bir alt ölçeğe ilişkin yeterlilik düzeyi diğer alt ölçekteki yeterlilik düzeyini olumlu yönde etkilemektedir. Bu da bireyin affetme esnekliğine ilişkin bilişsel yeterlik, duyuşsal özellik ve davranışsal becerilerine yani affetme esnekliğine olumlu etki edebilmektedir.

AEÖ Lise Formu için İç Tutarlık Katsayıları

AEÖ Lise Formunun 14 maddelik toplam iç tutarlık katsayısı 0.78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin iç tutarlık kat sayıları ise şu şekildedir: “Tanıma” alt boyutu için 0.68, “İçselleştirme” alt boyutu için 0.61 ve “Uygulama” boyutu için 0.63 olarak bulunmuştur. Bulunan bu değerler AEÖ Lise Formunun güvenilirlik düzeyi için kabul edilebilir değerler olarak görülmektedir. Geçerlik güvenilirlik çalışmaları sonucunda elde edilen değerler, ölçeğin psikometrik özellikleri bakımından kullanılabilir nitelikte olduğunu göstermektedir. Testi ikiye ayırma yöntemi ile elde edilen güvenilirlik katsayısı 0.71 olarak bulunmuştur.

4. Sonuç

Sosyal yaşam için gerekli olan güven, saygı, iş birliği, paylaşma, sorumluluk ve iletişim gibi dinamiklerin oluşmasında affedebilme davranışı son derece önemlidir. Günümüzde yaşanan ve bireyin hem başkasına hem de kendisine zarar verebilecek davranışlarda bulunması affetme tolerans eşliğinin toplumda ne kadar azaldığının bir göstergesidir denilebilir. İnsanların hataya karşı affedici tutum sergilemeleri yanında affetme sürecinde doğru tercihler yapmaları da önemlidir. Thompson vd. (2005) tarafından geliştirilen Heartland Affetme Ölçeği, kendini, başkasını ve durumu affetme alt ölçeklerinden oluşan ölçek affetme ölçümlerine yeni bir boyut kazandırmıştır. Bireylerin durumu doğru analiz ederek hatalı unsurun ne olduğunu tespit etmesi ve hataya karşı bir tutum belirlemesi gerekmektedir. Birey kendisini affedeceği yerde başkasını, başkasını affedeceği yerde kendisini, durumu affedeceği yerde kendisini ya da başkasını affederse bu da istenen bir sonuç doğurmayacaktır. Bunun anlamı bireyin affedebilme tolerans eşliğinin yüksek olması yanında neyi ne zaman affedeceğini de bilmesi önem kazanmaktadır. Bu beceri “affetme esnekliği” olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda ergenlerin affetme esnekliğine sahip olup olmadıklarını belirlemek amacıyla “AEÖ Lise Formu” geliştirilmiş ve ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir.

AEÖ Lise Formu için öncelikle AFA ile 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. AFA ile elde edilen yapının, doğrulayıcı faktör analizi ile model uyumu test edilmiştir. Açıklayıcı ve Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda 14 madde ve üç faktörden oluşan modelin kuramsal ve istatistiksel olarak uygun olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu sonuçlar, ölçeğin yapı geçerliğinin olduğuna ilişkin bir göstergedir denilebilir. Güvenirlik çalışmaları kapsamında yapılan iç tutarlık kat sayıları incelendiğinde de ölçeğin güvenilir bir şekilde kullanılabilmesi bulunmuştur.

Geliştirilen geçerli ve güvenilir ölçek alan yazında affetme esnekliği düzeyini ölçmeye yönelik bir ölçek olarak kullanılabilir niteliktedir. Ölçeğin, ergenlerde affetme esnekliği gösteren kişiliklerin

ortaya koyulması, demografik faktörler açısından affetme esnekliği düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini incelemek açısından kullanılabilirliği düşünülmektedir.

Ayrıca ölçek psikolojik danışma rehberlik alanında bireye yardım etme sürecinde bir başlangıç noktası belirleyebilmek için de kullanılabilir niteliktedir. Çünkü birey ne zaman neyi affedeceğini bilmez ise yani affetme esnekliğine sahip değilse örneğin kendisini affedeceği yerde başkasını affederse hissedeceği duygular pişmanlık, zayıflık, güçsüzlük, çaresizlik, öfke ve düşmanlık gibi güçlü duygular olabilir. Affetme esnekliği kavramı ile bu duyguların ne bireye ne de başkasına zarar vermeden dışı vurumunu sağlamak amaçlanmaktadır. Bunun anlamı affetme esnekliği olmayan bir bireyin bütün bu duyguları içinde yaşayacağıdır. Bunun sonucunda birey bu duyguları ya kendine ya da başkasına zarar verecek şekilde dışı vurabilmekte ki bu da bireyin eğitsel, sosyal ve mesleki işlevselliğini bozabilmektedir. Nihai sonuç, Affetme Esnekliğine ilişkin geliştirilecek hipotezlere ve bu hipotezlerin test edilmesine bu ölçek referans olabilecek niteliktedir yorumu yapılabilir.

Kaynakça

- Anderson, J. C. ve Gerbing, D. W. (1984). The Effect of Sampling Error on Convergence, Improper Solutions and Goodness-of-Fit Indices for Maximum Likelihood Confirmatory Factor Analysis. *Psychometrika*, 49, 155-173.
- Bond, F. W., Hayes, S. C. ve Barnes-Homes, D. (2006). Psychological Flexibility, ACT, and Organizational Behaviour. *Journal of Organizational Behavior Management*, 26, 25-54.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cameron, K. ve Caza, A. (2002). Organizational and Leadership Virtues and the Role of Forgiveness. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 9, 33-48.
- Cheung, C. (2001). Assessing Coping Flexibility in Real-Life and Laboratory Settings: A Multimethod Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(5), 814-833.
- Çolak, T. S. (2014). Logoterapi Yönelimli Grupla Psikolojik Danışmanın Affetme Esnekliği Kazandırma Üzerindeki Etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Diblasio, F. A. ve Proctor, J. H. (1993). Therapists and the Clinical Use of Forgiveness. *The American Journal of Family Therapy*, 21(2), 175-184.
- Enright, R. D. ve Kittle, B. A. (1999). Forgiveness in Psychology and Law: The Meeting of Moral Development and Restorative Justice. *Fordham Urban Law Journal*, 27(5), 1621-1631.
- Enright, R. D. ve the Human Development Study Group. (1991). The Moral Development of Forgiveness. W. Kurtines ve J. Gerwitz (Ed.), *Handbook of Moral Behavior and Development* (pp. 123-152). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Fincham, F. D. (2000). The Kiss of the Porcupines: from Attributing Responsibility to Forgiving. *Personal Relationships*, 7, 1-23.
- Fincham, F. D., Hall, J. ve Beach, S. R. H. (2006). Forgiveness in Marriage: Current Status and Future Directions. *Family Relations*, 55, 415-427.
- Fitzgibbons, R. P. (1986). The Cognitive and Emotive Uses of Forgiveness in the Treatment of Anger. *Psychotherapy*, 23, 629-633.
- Fitzgibbons, R., Enright, R. ve O'Brien, T. (2004). Learning to Forgive. *American School Board Journal*, 191, 24-26.
- Hargrave, T. D. ve Sells, J. N. (1997). The Development of a Forgiveness Scale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 23(1), 41-62.
- Harris, A. H., Luskin, F., Norman, S. B., Standard, S., Bruning, J., Evans, S. ve Thoresen, C. E. (2006). Effects of a Group Forgiveness Intervention on Forgiveness, Perceived Stress, and Trait-Anger. *Journal of Clinical Psychology*, 62(6), 715-733.
- Kearns, J. N. ve Fincham, F. D. (2004). A Prototype Analysis of Forgiveness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(7), 838-855.

- Martin, M. M. ve Anderson, C. M. (1998). The Cognitive Flexibility Scale: Three Validity Studies. *Communication Reports*, 11(1), 1-9.
- Özgün, S. (2010). The predictors of the traumatic effect of extramarital infidelity on married women: Coping strategies, resources, and forgiveness. Yayınlanmamış doktora tezi. Orta Doğu Üniversitesi, Ankara.
- Rainey, C. A., Readdick, C. A. ve Thyer, B. A. (2012). Forgiveness-Based Group Therapy: A Meta-Analysis of Outcome Studies Published from 1993-2006. [Best Practices in Mental Health](#), 8(1), 29-51.
- Sümer, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3, 74-79.
- Thompson, L. Y., Snyder, C. R., Hoffman, L., Michael, S. T., Rasmussen, H. N., Billings, L. S., Heinze, L., Neufeld, J. E., Shorey, H. S., Roberts, J. C. ve Roberts, D. E. (2005). Dispositional Forgiveness of Self, Others, and Situations. *Journal of Personality*, 73, 313-359.
- Wade, N. G., Bailey, D. C. ve Shaffer, P. (2005). Helping Clients Heal: Does Forgiveness Make a Difference?. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36(6), 634-641.
- Wade, N. G. ve Worthington Jr., E. L. (2005). In a Search Of a Common Core: A Content Analysis Of Interventions to Promote Forgiveness. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 42(2), 160-177.
- Waldron, V. R. ve Kelley, D. L. (2005). Forgiving communication as a response to relational transgressions. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22, 723-742.
- Worthington, E. L. (2003). *Forgiving and Reconciling: Bridges to Wholeness and Hope*. Downers Grove: InterVarsity Press.
- Worthington, E. L. ve Scherer, M. (2004). Forgiveness is an Emotion-Focused Coping Strategy That can Reduce Health Risks and Promote Health Resilience: Theory, Review, and Hypotheses. *Psychology and Health*, 19(3), 385-405.

Extended English Abstract

1. Introduction

Forgiveness is a debated subject according to researchers and mental health workers. Forgiveness is seen as a combination of reducing unforgiveness and increasing positive feelings, thoughts and behaviors like empathy, hope and sensitivity (Harris et. al., 2006). Lay people conceptualize forgiveness as multidimensional structure which consists cognitive, emotional and behavioral components (Kearns & Fincham, 2004). Forgiveness is an emotional, intellectual and ethical reaction against unfairly behaviors (Fitzgibbons et. al., 2004).

Flexibility is seen as a needed component of individual's communication sufficiency and adaptation ability trait in different conditions of a challenge (Cheung, 2001; Martin & Anderson, 1998). Forgiveness Flexibility is a skill which reduce negative effect of unfairly event by using altogether cognitive, emotional and behavioral capacity of individual. This skill consists of two dimensions as "forgiveness" and "flexibility". Context of forgiveness dimension is to know genius forgiveness and to internalize it. Flexibility dimension consists awareness how, where and when forgiveness skill should be used (Çolak, 2014).

The person who has forgiveness flexibility has some features like to be able to accept people as they are, to have high level of self-acceptance and self-sufficiency. Individual can adopt normal life process and factors about guilty person after injurious event (Çolak, 2014). Forgiveness flexibility concept as a factor which transforms unfunctional forgiveness attitudes of individuals to functional attitudes, have been taken its part in literature.

2. Methodology

The aim of the study is to develop a scale which determines forgiveness flexibility level of secondary education students and to test reliability and validity of the scale. 14-19 years old 651 secondary school students participated to the study. Exploratory factor analysis was made for structure validity. Items have 1 eigenvalue and .30 factor loading was included to the scale. Confirmatory factor analysis is made to assess if the model was coherent with data or not.

Instrument

Forgiveness Flexibility Scale was used for data collection. The scale consist of 14 items and there subscales as recognition, internalization and practice. Internal consistency coefficient of the scale is found .83. According to subscales, Internal consistency coefficients are .76 for recognition subscale, .70 for internalization subscale, and .70 for practice subscale.

3. Findings

As result of exploratory factor analysis, which was used to test structure validity of the scale, a structure which explains 45.5% variance of total scale was attained. According to results of exploratory factor analysis, total 14 items collected at three factors.

As result of confirmatory factor analysis fit indexes was found as $\chi^2 = 165.40$ (sd = 74 p = .00), $\chi^2 / \text{sd} = 2.23$, RMSEA = 0.044, GFI = 0.96, AGFI = 0.95, CFI = 0.97, NFI = 0.95, and NNFI = 0.96. When fit indexes are examined, it is seen that fit indexes are between good fit and best fit. It can be said that structure validity of the scale is provided.

Internal consistency coefficient of Forgiveness Flexibility Scale High School form is found 0.78 for total of 14 items. According to subscales, internal consistency coefficients are .68 for recognition subscale, .61 for internalization subscale, and .63 for practice subscale. When scale's reliability study was made by split-half reliability method, correlation found .71 (p < .01). In comparison 27% subgroup-super group of data, difference was found significant at level of (t (350) = 34.61, p < 0.001). Total item analyze showed that items have .38 to .62 relation with total score (p < 0.01). obtained values as result of validity and reliability studies show that the scale is qualified to use in education and psychology fields in terms of psychometric features.

4. Conclusion

It can be said based on the findings that Forgiveness Flexibility Scale High School Form is a reliable and valid instrument which can be used in the fields of education and psychology. The scale can be used for revealing characters that can display forgiveness flexibility, examining if demographic features differentiates according to individual's forgiveness flexibility level.

The scale can be used for helping an individual at the beginning of psychological counseling process. If an individual does not have forgiveness flexibility, this lack can cause some negative feelings like repentance, weakness, helpless, hostility. Forgiveness flexibility can enable expression of these feelings at the most suitable time and via the most suitable way.

Literature needs more studies about forgiveness flexibility. Researchers can investigate relation between forgiveness flexibility and other current concepts. The scale can be adopted to other cultures. By this way, cultural factors can be revealed about forgiveness flexibility.